

**Alletiders
Fest**

Transskription af:

Alletiders Fest

S1E10. Den dyreste fest i Danmarkshistorien

Værter: Julie Ralund og Thomas Klinkby

Medvirkende: Historiker og historiefortæller Asser Amdissen

Lyd og redigering: Gustav Niepoort

Redaktør: Troels Donnerborg

Intro: Du lytter til en podcast fra Nationalmuseets mediehus, Vores tid.

Julie Ralund: Thomas?

Thomas Klinkby: Ja, Julie?

Julie Ralund: Hvad er den dyreste fest, du nogen sinde har været til?

Thomas Klinkby: Øhm. Jeg var engang til et guldbryllup, hvor ham, der spillede orgel, var blevet hyret en time ekstra.

Julie Ralund: Jeg kan godt love dig for, at i dag bliver det ikke bare en time ekstra. Det er flere måneders fest. Kulminationen af den, vi skal til i dag. Det bliver en fest, der slår alle rekorder. Det er den dyreste fest i danmarkshistorien. Det bliver overdådigt, men du skal passe på voldgraven. Thomas fordi den kan man godt falde i.

Thomas Klinkby: Tak for heads up. Jeg glæder mig.

Julie Ralund: Det var så lidt. Det gør jeg også.

Thomas Klinkby: Mit navn er Thomas Klinkby.

Julie Ralund: Og jeg hedder Julie Ralund.

Thomas Klinkby: Og det her er podcasten Alletiders fest, hvor vi tager dem med til en fest i historien. I dag er det Asser Amdisen, der tager os med til danmarkshistoriens dyreste fest.

Julie Ralund: Asser. Velkommen til. Du er jo forfatter, historiker, historiefortæller og... tænker jeg, at du ynder at sige... Er det ikke det? Du er i hvert fald kendt for at fortælle hurtige, korte, sjove historier om historien på P3.

Asser Amdissen: Det er jeg. Og det er rigtigt. Jeg har officielt papirerne... Fremviser dem mod forlangne. Men, men, men. I dag gør jeg mest det at fortælle historien.

Julie Ralund: Vi glæder os rigtig meget til at høre den her historie og til at deltage i denne her historie, fordi nu skal vi jo ind til fest.

Thomas Klinkby: Og hvorfor er det, at vi skal med til lige den her fest? Hvorfor er en vigtig?

Asser Amdissen: Den korte historie er Christian den Fjerde igennem hele sin regeringstid havde forsøgt at tæve først svenskerne og senere erobre den tyske kejserkrone og var kommet så gruelig galt af sted... Han havde simpelthen fået røvfuld, da han var med i kejserkrigen, og det var så pinligt, at hans ry var blevet så ødelagt, at han tænkte nu må vi lige vise, at vi er nogen, og vi kan noget, og vi er en stormagt stadigvæk, og derfor inviterede han hele Europa til fest, da hans ældste søn skulle giftes. Og det er sådan set anledningen. Det er Christian den Fjerde, der er ude på at blære sig for derigennem at redde sin sit eget omdømme.

Julie Ralund: Nu sagde jeg lige til Thomas, at han skulle passe på, fordi jeg har hørt noget om, at der var en, der var faldet i voldgraven.

Asser Amdissen: Ja, det er Christian den Fjerdes svigersøn, en Rantzau, der bliver fransk. Rantzau bliver gift med Christian den Fjerdes ældste datter med Kirsten Munk, og han er til fest på Rosenborg. Og så har de drukket sig enormt fulde, og så skal de tisse. Det skal man jo, og så går de udenfor og tisser i voldgraven. Og ved et beklageligt uheld, så kommer den gode fra en Rantzau til at falde forover. Så de har nok drukket lidt rigeligt, kunne man forestille sig. Og så drukner han for at sige det i sit eget pis. Og der er i hvert fald en af historierne om det er, at hele katastrofen opstår, fordi han er iklædt kyras. Og hvis nogen har prøvet at svømme med 30 kilo tung svømmevest, så vil jeg

opleve, at det kan jeg faktisk godt. Det kræver nogle gode muller, hvis man skal overleve det, og det havde Frantz Rantzau ikke, og så var han for fuld eller et eller andet. Væk var han i hvert fald.

Julie Ralund: Så vi skal passe på, Thomas.

Thomas Klinkby: Jeg går ind med livet som indsats. Lad os så komme inden for til festen.

Julie Ralund: Nå, nu er vi kommet indenfor og det ser helt vidunderligt ud. Her er ikke så mange mennesker, som jeg troede, men det er jo fordi det er en, det er et lille taffel.

Asser Amdissen: Det er et stort taffel for 1600-tallet. Men, men i dag, der ved det svarer nogenlunde til en gennemsnitlig konfirmationsfest, så på den måde er det noget anderledes. Men der er. Der er stadigvæk fornemmelsen af at være fyldt, fordi der også er en lille sal, og man har. Der er rigtig meget larm og mennesker omkring os.

Julie Ralund: Og så skal vi have noget at drikke.

Thomas Klinkby: Vi har fået noget i glasset. Jeg ved ikke, om det er helt etikette, at vi starter på den nu, men det gør vi altså, for de ville tørstige, og det er Birgitte, der har lavet en såkaldt hybenkradser, som skulle være rimelig historisk korrekt. Altså.

Asser Amdissen: Ja, problemet er jo, at ved de her fester er det meget sjældent man skriver ned præcis hvad man har spist, med mindre der er nogen der er kommet til at blive kvalt i det eller sådan noget. Og det skal man vist alligevel tage sig sammen for og blive kvalt i denne her.

Thomas Klinkby: Men vi smager alligevel på historien. Skål!

Julie Ralund: Vi skåler i hvert fald. Skål! Tak fordi at vi måtte komme. Ej, det er sådan en sød gløgg agtig.

Thomas Klinkby: Den smager lidt af... Den er da lidt sød. Sød rødvin.

Julie Ralund: Det er sådan noget jeg godt kunne drikke rigtig meget af kan jeg mærke.

Thomas Klinkby: Jeg synes faktisk ikke den krads, den smager fint. Jeg tager lige en slurk mere. Skal jo lidt til voldgraven. Det skal nok blive spændende.

Asser Amdissen: Man kan jo kigge lidt på, hvem man er på gæstelisten altså, for det er jo ikke bare. Det ironiske er, at der faktisk ved denne her med lige præcis den her middag, der er der faktisk nogen, der mangler. Nemlig Kong Christian den Fjerde selv. Han er af diplomatiske årsager blevet nødt til at blive væk.

Thomas Klinkby: Hvorfor er han det?

Asser Amdissen: Sagen er den, at vi har jo brudeparret. Sådan er det også i dag, så brudeparret er centrum for det hele.

Thomas Klinkby: De sidder ved højbord?

Asser Amdissen: Højbord ja. Og det vil sige, at der er gesandter fra forskellige magter til stede, og der er blandt andet gesandter fra den tysk-romerske kejser, som jo desværre ikke er Christian den fjerde mand, men en anden. Men han er til stede, og så er der gesandter for den franske konge og den franske konge på det her tidspunkt er toppen af poppen er den smarte. Det er datidens udgave af den amerikanske præsident. Ham de alle sammen gerne vil på besøg hos for enhver pris. Og de to er til stede. Problemet er jo, at der er kun to sider på dette her brudepar, så enten skal kongen sætte sig, hvis han skal sidde finere end de her to gesandter skal enten gøre sig selv finere end den franske, altså sætte den franske gesandt ned i hierarkiet og den tysk romerske op. Eller omvendt? Og det kan ikke lade sig gøre. Man kan ikke få det til at gå op, så er han simpelthen nødt til at blive væk.

Thomas Klinkby: Det er en hovedpine han sparer sig selv.

Asser Amdissen: Han bliver væk. Og så er der måske også det ved det, at alt det her fine mad der har sgu aldrig rigtig været Christian den Fjerdes stil. Han vil dybest set hellere have noget kogt flæsk og en øl i hjørnet. Så det har nok egentlig passet ham meget godt, at han at han ikke skulle med til han kommer til festen efter middagen. Men middagen selv, der bliver han væk.

Thomas Klinkby: Men det her er jo ikke bare sådan en ligesom et moderne bryllup. Du inviteres til bryllup lørdag den sjette fra klokken 16-03 om natten.

Asser Amdissen: Nej det her, det kørte længere. For det første skal vi have dimensionerne på plads i det her. Det er umuligt at lave nogle direkte oversættelser af, hvad ting koster på det her tidspunkt, men sådan et forsigtigt bud, så taler vi måske to milliarder kroner, der bliver investeret i det, og det er de fleste af os. Vi har alligevel ikke helt den slags penge, når vi skal lave bryllupper, så det her.

Julie Ralund: Er et bryllup til to milliarder kroner?

Asser Amdissen: Cirka. Nu. Man kan ikke oversætte direkte, det giver ikke nogen mening. Men et andet godt eksempel, hvor man kan se det er de vil gerne have nogle krebs til det her, så de køber nogle krebshealer som man kan man købe, og den kører de 10.000 tønder af. Dermed har man også fortalt om, at det er mange at spise alene, så, så, så der har været mange mennesker. Men virkeligheden er, at man inviterer gæster fra hele Europa, fordi man skal jo blære sig. Det er det, der er kernen i det. Og de kommer fra midten af august måned 1634 og de sidste tager hjem i december måned 1634. Det er altså fire måneder med med festligheder. Man kan sige, fra august accelererer det op. De fine mennesker kommer, og der er tafler, møder, fester og alt muligt andet, der kører. Og så derfor begyndelsen af oktober så når man helt op i det høje gear, og det vil sige, så er der taffel hver aften, især den franske gesandt. Han skriver en bog om den her begivenhed bagefter, fordi det er så vildt, Og han undrer sig såre over de her danskere, der drikker sig i hegnet hele tiden, og hvordan de kan holde til, at han kæmper for at overleve det hver aften, så er han ude. Så det er det der, og så den... Kulmination, det er den her dag, hvor vi starter, hvor Magdalene Sibylla, bruden, hun ankommer, og hun kommer simpelthen til byen med cirka tusind i sit følge, så der kommer også lidt flere end de fleste.

Julie Ralund: Hun er ikke ankommet i august? Hun ankommer først her?

Asser Amdissen: Hun kommer lige til sidst. Man skal ikke have noget med, at der sker alt mulig snask at det her. Hun har aldrig set ham før, og hun har ingen fornemmelse af, hvad der foregår. Men, men hun skal altså op og giftes og have nu sin mor med. Faren har ikke lige tid, men hendes mor er med, og så er der hele det der, og de ankommer, og så bliver de modtaget. Altså, hun kommer der 16 år gammel bliver modtaget af, at hele det her danske hof, som i dagens anledning har klædt sig ud som personer fra græsk og romersk mytologi. Så tænk togaer og laurbærkrans og attributter, og så er de taget ud. Og igen er det store voksne mennesker. Altså Christian den Fjerde var meget stor og hans søn, den udvalgte prins Christian. Han var endnu større. Store smælderfede mænd i togaer og attributter, som alle sammen er ude at ride på heste og i hestevogne. Og de kommer altså så et par hundrede...

Julie Ralund: Og byde den lille 16-årige pige velkommen.

Asser Amdissen: Velkommen. Og de har sandsynligvis drukket hele dagen, så det er festligt.

Julie Ralund: Nu siger du selv store og mægtige, men jeg skal lige høre. Jeg ved godt, der var flere, der skulle giftes, men det er jo primært den udvalgte prins og Magdalena Sibylla, der skal giftes. Kan du lige fortælle lidt om ham kronprinsen der?

Asser Amdissen: Så han er på det her tidspunkt voksen mand, og han har, han er selvfølgelig søn af Christian den Fjerde og hans første kone Anna Cathrine, og han er en... Han ligner Christian 4 utroligt meget. Han er bare lidt tykkere og lidt grimmere. Det står der i kilderne. Der er ikke så meget.

Thomas Klinkby: Står der bare det? Lidt tykkere, lidt grimmere?

Asser Amdissen: Lidt tyk, lidt grim. De kalder ham sådan fedladen i ansigtet, men det er jo sådan, hvordan det er, og han er altså udvalgt til at være... Der bliver kaldt den udvalgte prins, og han skal være konge efter Christian, og det har han halvdelen af af, hvad skal man sige, evnerne til. Altså alt det, der handler om at holde fest og æde og drikke og hore. Der er han fuld på niveau med Christian den Fjerde. Han kan nøjagtig det samme. Alt det, der handler om at føre krig og regere landet og sådan noget, der kan han ingenting.

Julie Ralund: Det var Christian den Fjerde jo heller ikke så god, men han prøvede...

Asser Amdissen: Christian den Fjertes ry er dårligere, end hans faktiske evner. Lad os sige det sådan. Hvis man fortæller kejseren, så kan man altså hurtigt få et ry. Men han var ret tæt på at få den kejserkrone. Men det kan I høre om en anden podcast. Men, men, men. Den her udvalgte prins. Han holder fest, og han han drikker. Han horer, han horer meget. Det er især det, han er berømt for. Og så er det netop, man tænker, Vi har denne her prins, som går i seng med alle adelsdamerne og tourer rundt på bordellerne og drikker sig fuld hver aften. Hvordan løser vi denne her voksne mands problem bedst muligt? Det gør vi selvfølgelig ved at finde en tysk teenager og få ham gift med. Så falder han til ro, og...

Julie Ralund: Det er svaret på alt.

Asser Amdissen: Ja, det er svaret på alt.

Thomas Klinkby: Det lyder super suspekt når du siger det på den måde.

Asser Amdissen: Jeg tror i dag, ville det nok give nogle komplekser. Men dengang var kvinders seksualitet jo noget, man handlede med. Det var ikke noget, kvinder sådan selv havde nogen ret til. Kvinders opgave i tilværelsen var at blive gift med en mand og give ham nogle børn og så lade være med at slå alt for meget i vejen resten af deres liv. Så Magdalena Sibyllas rolle var at etablere en alliance mellem den danske konge og hendes fars områder, og så skulle hun ellers få nogle prinser, så vi kunne blive ved med at have konger. Og så var alle sådan set glade. Sådan gik det ikke af mange forskellige årsager. Men, men, men, men. Det var det, der var planen.

Thomas Klinkby: Vi er inviteret med til fest nu her i tidsmaskinen. Hvor er vi i lokalet? Hvordan ser der ud herinde? Kan du beskrive det for os og lytterne.

Asser Amdissen: Du skal tænke i de der kæmpe lange bord, som er stillet op efter hierarki og så sidder man ellers på rækker derned af. Jo jo finere man er, jo længere væk og nogle gange og det ved vi faktisk ikke med denne fest. Men nogle fester, der har man simpelthen sat podier op, så man kan se det fysisk, er dem der sidder til højebords, som det også hedder i dag. Det er dem, der befinder sig højest oppe, og så kommer man ellers længere og længere ned. Nogle er heller ikke inviteret med til det fine taffel og må så spise andre steder i byen. Så det er jo en eksklusiv... Det her handler igen om at vise, hvor fin vi er, og hvor store vi er. Det handler også om, hvem der ikke er med.

Thomas Klinkby: Men, men det er jo det, vi leger, at nu er vi så blandt de 200 mennesker her og ved, hvad klokken.

Asser Amdissen: Ej, vi er sidst på eftermiddagen. Jeg mener den starter klokken 5 denne her fest...

Thomas Klinkby: Og vi er i oktober oktober?

Asser Amdissen: Vi er i oktober måned. Der er lys inde i det her, fordi der er tællelys, men man gjorde det, at man satte lysene op foran sådan nogle pudsede kobberplader, for at de kunne skinne lidt mere ud, og så er der masser af lys på bordene også. Og det skal man have med. Der er en forfærdelig stank i det her rum. Dels er der maden, og så er der alle de her mennesker. Det har jo på et tidspunkt, hvor hvis man går i bad hver tredje måned. Så er man altså rimelig ordentlig overdrevet. Sådan lidt hysteriske, ikke. Så det er ikke noget, man gør så meget. Vi ved også på det her tidspunkt, der bliver givet forordninger ud hele tiden om, at når man er til fester, så er det forbudt at pisse på gobelinerne på palæerne. De her vægtæpper der er, ikke. Og når man laver et forbud, så er det sådan historisk kildekritik for begyndere. Så er det fordi der er nogen der har gjort det. Ja eller så laver man ikke forbud. Og når man bliver ved med at gentage det, så er det fordi de ikke bare har gjort det med det de fandt kan man ikke kan høre efter hvad der står. Så vi kan godt gå ud fra, at når man er blevet fuld nok og ikke har gidet gå hele vejen nede i gården eller ud til voldgravene, eller hvor man nu skulle hen til en hemmelighed, så har man så... Og det er jo heller ikke super godt for indeklimaet. Sådan 75 voksne mænd, der står op pisser på en gobelin.

Thomas Klinkby: Hvilket tøj har Julie på? Og hvilket tøj har jeg på og dig Asser?

Asser Amdissen: Vi to vi er formodenligt, hvis vi ellers var sådan var til den fine... Så ville vi have lignet. Hvis nogen nogensinde har set en film med De tre musketerer, så er det det, vi er kommet. Og så det første, vi har gjort nede ved porten, det har vi afleveret vores kårde, som jeg er spændt af, fordi man må ikke tage våben med til bordet. Det det bedst når man også skal drikke. Så afleverer man kården og hatten, og så er det ellers sådan man man i sådan nogle store krave og store pludderbukser. Og kvinderne de har haft sådan nogle kjoler på, som har skubbet brystpartiet godt op. Den franske gesandt han ærgrede sig gevaldigt, da han kommer fordi at de danske kvinder de

putter sådan et bryst-lin under, altså underkjolen, den hiver de ligesom op, og det ødelægger jo hele fornøjelsen, for manden. Han skriver om det på hver tredje side.

Thomas Klinkby: Ej det havde han glædet sig.

Asser Amdissen: Han havde sådan glædet sig til at se på dansk barm, men det får han så ikke lov til. Og det er vigtigt at forstå skønhedsidealet i 1600-tallet, det er jo, at man skal være så fed, som man overhovedet kan.

Thomas Klinkby: Så kronprinsen er faktisk lidt en.

Asser Amdissen: Han poster beskrevet som værende den smukkeste mand i landet.

Thomas Klinkby: En meget stor plakat. Ja, vil han være den mand.

Asser Amdissen: Og han ville være den han han har været smælderfed med en ølbong, der kunne have klaret sig på en rigtig god bodega, og det have været det æstetisk mest fantastiske, man kan forestille sig.

Thomas Klinkby: Men når vi så sidder her, og vi kigger op til de højboards, så er det derfor, vi kan se, han smiler. Han er glad, Kronprinsen?

Asser Amdissen: Nej, han er ikke glad. Han er bestemt ikke glad.

Thomas Klinkby: Han er ikke glad?

Asser Amdissen: Nej, han er ikke glad. Det er han sgu ikke.

Thomas Klinkby: Han sidder og er smælderfed, og alles idol.

Asser Amdissen: Han er smælderfed men til gengæld hænger han på kvindemenneske, som bestemt ikke er det, der er hans plan. Det er overhovedet ikke det, der har været han. Han er blevet tvunget ind i det her ægteskab, som han ikke noget med at gøre, og det, der jo kommer til at ske efterfølgende, det spoiler lidt. Han deponerer hende nede i Nykøbing Falster, og så fortsætter han med at holde fest, indtil han til sidst dør af det. Men, men, men, det her er ikke hans projekt. Det er det på ingen måde.

Julie Ralund: Asser, jeg har så mange spørgsmål, men jeg blev også lige nødt til bare lige finde ud af, fordi nu er vi jo, der er mennesker fra hele Europa til stede. Hvilket sprog bliver der talt herinde? Hvad gør vi, når vi taler sammen?

Thomas Klinkby: Du skal huske at nyde stemningen. Vi er til fest.

Julie Ralund: Det forstår jeg godt, men jeg skal jo kunne konversere med mine øh...

Asser Amdissen: Det første du gør, hvis du skal konversere er, at du skal stå tidligt op altså. Det er det, der er fancy sprog på det her tidspunkt det er italiensk. Så italienske taler man, når man taler om noget, der har med æstetik at gøre. Hvis vi taler politik, så skifter vi over til latin. Hvis vi taler militærstrategi, så skifter vi til til fransk, og hvis vi. Hvis vi gerne vil tale om musik eller kunst eller noget andet, så taler vi tysk eller muligvis engelsk, hvis det er mest musikken. Og hvis vi vil råbe af vores tjener, kan det godt være, at vi betjener os af dansk, til nøds. Men, men, men, men, men, men, men. Det har været det... Det meste af samtalen, vil jeg faktisk tro denne aften har foregået på italiensk.

Thomas Klinkby: Vi sidder ved de forskellige langborde. Er der bordplan?

Asser Amdissen: Ja, det kan jeg love dig for, der er intet overladt til tilfældigheder. Alle får besked på præcis hvor de skal sidde, og de har indøvet. Det står ikke nogen steder, man har indøvet det på forhånd, som man selvfølgelig sætter sig på den plads, der nu er blevet tildelt en. Og så er der musik. Det skal vi også med. Vi har, Christian den Fjerde har simpelthen hyret en tysk komponist, der hedder Henrik Schultz, som har skrevet musik til det her og sad så der.

Julie Ralund: Til brylluppet?

Asser Amdissen: Til brylluppet. Der har været med musik til. Christian den Fjerde han blærer sig altid med sit stereoanlæg. Altså han han har ude på Rosenborg, der inviterer han alle gesandterne ud. Der har han sådan en sted hvor de kan sidde og spise og så nedenunder der er der så et sted hvor musikerne kan spille og så kan lyden den kan drøne op i i der hvor hans... han synes det er det mest blærede han har, og alle er vildt imponeret. Men musik er noget han går rigtig meget op i.

Thomas Klinkby: Hjemmelavet surround anlæg.

Asser Amdissen: Det er det, og hvis ikke de tror på, hvad jeg siger, så tag på Rosenborg. Det er der faktisk endnu.

Julie Ralund: Jeg har været inde og se det. Det er meget imponerende. Det lyder også rigtig fint.

Asser Amdissen: Ja, det lyder ok.

Julie Ralund: Jeg synes altså det dufter så dejligt, at jeg er blevet lidt sulten.

Thomas Klinkby: Hvordan er det til denne her fest? Hvor mange retter er det? Tre retter og noget is eller hvad?

Asser Amdissen: Ha, Nej desværre ikke. Der er tre serveringer denne aften, og til hver af dem er der 12-14 forskellige ting. Det her mad, vi kender i dag med retterne, kommer ind én af gangen og bliver serveret på på. Det er igen franske skikke der kommer noget noget senere. Det her er en servering som hedder a la russe, hvor man kører ind, og så banker man ind.

Thomas Klinkby: Altså russisk?

Asser Amdissen: Ja, russisk. Og halvdelen af det der kommer ind, det skueretter. Det er ikke meningen man skal spise dem, det er bare meningen man skal kunne se på dem.

Thomas Klinkby: Og det er derfor der kommer en påfugl eller.

Asser Amdissen: Påfugle, der er. Nu ved jeg ikke lige hvad der har været den dag. Fasaner er meget brugt også til det som så er sådan udstoppet. Så står det der er der alt mulig andet igen. Meningen er at du skal vise hvor overdådigt det er, men det er faktisk ikke meningen du skal spise det, for det kan man ikke.

Julie Ralund: Og Birgitte, hvad skal vi have en?

Birgitte Kampmann: Hvad skal vi have?

Birgitte Kampmann: Vi skal i hvert fald ikke have påfugl, og vi skal have noget, der er hygiejnisk, og I bliver ikke syge af at spise det. Men i forberedelse til det her spændende program, så tænkte jeg lidt, I har snakket om vi skulle have noget kogt flæsk, så jeg har kogt noget flæsk, men jeg har også ville tilberede et stykke kød med noget ben, fordi det synes jeg også så godt ud. Der skal

ligesom være noget ben i skærer noget kød fra og det bliver tilberedt sådan lidt som om det var på et spyd, så det var sådan det er. Sådan nogle ting, som jeg har leget lidt med.

Julie Ralund: Ja for man spiste meget kød, ikke? Var det ikke det man primært gjorde?

Asser Amdissen: Jo, altså det var hoved... vildt og oksekød det var det fineste. Og sådan er der forskellige kategorier. Men men men men men det var kødet der var hoved... hoved... Det og så brød til. Brød og kød, så er du godt kørende. Og så har man haft noget grøntsager som noget garniture, men det er helst ikke noget, der skulle overdrives så meget.

Birgitte Kampmann: At det er virkelig sjovt med den der garniture. Og jeg har jo også fulgt dine anbefalinger netop med at stege noget kål med rosenkål, og jeg har været ret generøs med noget sukker, fordi det var dyrt og meget fint at ligesom drysse grøntsagen, kålen, med sukker. I skal også have serveret, ikke på en tallerken, som vi kender det til i dag. I har fået et stykke bundbrød, tykt skåret.

Julie Ralund: Nu sidder vi og ser på sådan noget mad, og det ser lækkert ud, og jeg har altid forestillet mig, at det ikke var så lækkert. Men hvad gjorde man dengang, hvis man var kræsen ,altså?

Asser Amdissen: Det var man ikke. Kræsenhed er noget, der er opfundet langt senere. Du kan ikke lade være med at spise maden, om du så kan lide det eller ej. Det er svært at sige. Jeg har aldrig nogensinde hørt om nogen før vi når op omkring år 1900, som skriver eller siger eller tænker, at de ikke kan lide mad. Så enten har man ikke tænkt det, eller også har man i hvert fald ikke sagt det.

Thomas Klinkby: Hvordan, og det skal man måske ikke sige midt i maden, men nu sidder vi her til festen og spiser mad fra gamle dage. Hvordan er... Hvor er toiletforholdene henne? Vi skal sidde her og spise her i lang tid...

Julie Ralund: Det synes jeg det er det helt rigtige tidspunkt du bringer det op.

Thomas Klinkby: Nå men, jeg synes bare der blevet antydnet noget tidligere, drejer sig om, hvor meget man spiste, og hvor voldsomt det kunne gå for sig.

Asser Amdissen: Man har jo ikke haft en...

Thomas Klinkby: Jeg kan godt lide at have en exitstrategi.

Asser Amdissen: Hvis vi nu er til den kongelige fest, vi er til, ikke. På Københavns Slot har der været en serie af hemmeligheder, som dybest set er nogle små udbygninger, som sidder på ydersiden af bygningen, og der er man så gået ud og lavet, hvad man nu skulle lave, og så er det så ryge røget ned af bygningen. Hvad vil du ellers gøre? Kloakkerne bliver installeret 400 år efter at det her holdes.

Julie Ralund: Altså jeg er så glad for, at jeg er født og opvokset.

Asser Amdissen: Så det er er virkeligheden.

Julie Ralund: Nu har vi fået serveret noget virkelig lækker mad. Jeg er glad for det Birgitte, der har skulle gøre det her, fordi hvis det var mig der skulle lave sådan noget her, så ikke se.

Thomas Klinkby: Jeg tager telefonen frem og instagrammer den her.

Julie Ralund: Gør lige det. Men, Asser, nu har jeg jo et problem, fordi her ved siden af mig ligger der en ske og der ligger en kniv, men der ligger ikke nogen gaffel. Hvorfor er der ikke det?

Asser Amdissen: Jeg vil henstille dig til at vente cirka 50 år, så vil du... Så vil du nok få en, fordi igen er det de franske sæder og skikke, der kommer på et senere tidspunkt i det her, hvor man får gafflen med. Man har når man kommer til sådan en middag, der har man sin egen mad. Man har sin egen, sin egen kniv, man har. Det har vi så ikke haft her, det må man jo ikke nu.

Julie Ralund: Klar fejl i min opdragelse, at jeg ikke går rundt med en.

Asser Amdissen: Ja, så det skal man have med. Og nu har vi så fået en kniv, og den er rigtig fin. Den er måske ikke helt velegnet, fordi i og med, at man ikke har en gaffel, så det man gør, det er jo at man skal, man skal jo jage kniven ned i... i kødet.

Julie Ralund: Så kniven ned i rosenkålen sådan her?

Asser Amdissen: Det ville være en måde at gøre det på. Og allerede det er der al min erfaring fra. 23 år som far er jo lige ved at give dig et ordentligt, fordi du tager kniven i munden. Men, men, men det har du været nødt til at gøre i situationen... Så vi har jo også en ske. Den har primært været brugt til de til de våde ting, men kan nok også bruges til at snyde noget af det her ned tænker jeg, hvis man skal have det ned.

Julie Ralund: Rosenkålen smager vidunderligt på kniv her. Jeg synes det smager virkelig godt og rigtig godt.

Thomas Klinkby: Skål!

Julie Ralund: Åh! Jeg tager også lige en gulerod. Undskyld.

Thomas Klinkby: Så skal vi lige i feststemning igen. Der var ikke nogen... Jeg gør lige sådan der (klink med glas). Sådan og sådan (klink med glas). Tillykke med ham den fede.

Julie Ralund: Jeg elsker det her. Men nu vil jeg gerne lige tilbage at lave mad, fordi udover at der er det her lam og de her grøntsager, så er der også kommet noget flæsk og det er kogt. Og nu har jeg jo læst en del historiske romaner, og der synes jeg altid den der... bare sætningen kogt flæsk, men det har man ikke spist op på Københavns Slot. Eller har man?

Asser Amdissen: Det, tror jeg nu faktisk man har. Det har været en udmærket middag. Husk på, når man koger alting, så har du flere formål. Altså det er et spørgsmål om at få kødet mørt for grisekød, der ikke er kogt, det har sin egen charme og den ene del af det og den anden del af det, det handler jo om, at man har fundet ud af, at når man koger alting, så er det jo også for at undgå at blive syge. Man har haft en sådan erfaringsbaseret, at det kunne man, og det har været nemt og gøre, og derfor fordi man har været vant til det, så er det også blevet noget, der er beregnet for at være almindeligt eller lækkert eller et eller andet. Vi skal huske på det, som vi opfatter som lækkert. Det skifter også med tid.

Julie Ralund: Så det vil sige, at det her med de røde bøffer og jeg forestiller mig, at man har stået og stegt. Men man har i virkeligheden kogt?

Asser Amdissen: Man har kogt rigtig meget, ja, men man havde jo. Man havde også... Stegte også, især hele dyr. Nu har vi haft maden nærmest inde i stuen, her ved tilberedningen, ikke? Her er der her køkkenet i Københavns Slot og sådan set også på alle herregårde. Det har ligget langt væk, så der har været nogen, der stod og kokkereret nede under et eller andet hul i jorden. Og så er maden af tjenere, som man havde masser af på det tidspunkt. Det er blevet løbet op, ikke. Sådan. Man havde... Det er ikke sådan, at man ligesom oplever, hvordan det bliver lavet. Altså jeg tror ikke, at Christian 4. har nogle ideer om hvordan man laver mad. Det har ikke interesseret ham særlig meget.

Thomas Klinkby: Den er altså vildt god denne her er hybenkradser.

Julie Ralund: Jeg siger, jeg begynder at...

Thomas Klinkby: Jeg glæde mig til og drikker lidt mere end I gør.

Julie Ralund: Men jeg skal nok fortsætte. Det er bare fordi jeg er så nysgerrig på hvis...

Thomas Klinkby: Der er to. Der er to slags mennesker der. Dem der, når de drikker, bliver bedre til at tale italiensk og så på den måde bliver dårligere til at tale italiensk.

Asser Amdissen: Det er sjovt, fordi jeg kan faktisk ikke blive dårligere til at tale italiensk.

Thomas Klinkby: Jeg føler også jeg er første kategori, haha. Jeg vil lige spørge, midt i maden og alle de her ting og vi drikker og skål igen,

Julie Ralund: Skål

Asser Amdissen: Skål

Thomas Klinkby: Uanset om man gjorde det der dengang. Der er ikke nogen taler i aften? Til den her fest, Men er der andre festlige indslag?

Asser Amdissen: Det må man sige. Når nu maden er overstået og man har spist alt mad og folk er blevet sådan lidt berusede eller meget berusede. Så er der jo selve hele ritualet, der skal afsluttes, og det foregår ved, at man går hen, og så er der rejst en sådan en brudehimmel, så man skal forestille sig sådan et øh.

Julie Ralund: Inde i riddersalen, stadigvæk?

Asser Amdissen: Riddersalen, ja. Et tæppe, og så er der fire pinde på. Derpå går brudeparret så, og så kommer der sådan en præst, og så bliver de så officielt viet, og der er i forbindelse med det bliver en.

Julie Ralund: Undskyld, det er bare fordi... De er blevet viet i en kirke, eller de bliver viet til denne her middag?

Asser Amdissen: Til den der... undervejs i det der... igen, når vi er i 1600-tallet er der lidt forskel for i vores verden, da når man bliver forlovet, så er man sådan lidt det. Det er ikke så vigtigt. Og så er der selve brylluppet. Det det der er det rigtige, tæller. Det er også noget lidt nyere, det trolovelsen,

der er vigtigt, fordi det er det man er. Der hvor faren og brudgommen aftaler tingene. Der er alle de relevante parter i ægteskabet, og så laver man den. Og så er det selve ægteskabet. Det er sådan set bare en velsignelse af det.

Julie Ralund: Jeg skal lige høre, fordi hvad så? Bliver de? Så bliver de både viet, men bliver de så også lagt i seng?

Asser Amdissen: Ja, det er jo det der er bilag, hvor de bliver lagt hen. Så efter vielsen er der noget dans og nogle ritualer og de hopper rundt og der er noget musik og alt muligt andet. Og derefter bliver de så i den her sammenhæng. I den her konkrete kontekst bliver de symbolsk lagt i en seng. Der er rejst en brudehimmel med en seng, og derovre, der bliver de så lagt i det. Nu har folk drukket en del af det tidspunkt, hvor man ikke har helt så fine fornemmelser, så det har formodentlig været under højlydt råben. Det er sådan de unge mænd, de lægger brudgommen i sengen og de unge kvinder de lægger så bruden i sengen igen. Igen må det have været en stor oplevelse for den her 16-årige tysker, der er kommet op og aldrig nogen sinde hørt om, hvordan sådan noget og blive lagt der.

Julie Ralund: Så havner man midt i en julefrokost, og så bliver man Ja... haha.

Asser Amdissen: Og ja, det er selvfølgelig praktisk, hvis vi skal have den der, at der er en seng i lokalet. Det har man alligevel ikke så mange julefrokoster, selvom det kunne være praktisk, spare kopimaskinen.

Julie Ralund: Spareret nogle sår på knæene. Måske.

Asser Amdissen: Men, men men men men men. Man har den... Der bliver de så lagt, og så bliver de velsignet og alt muligt andet. Og så bliver der trukket et tæppe hen, og nu er det rituelt. Ved andre lejligheder til andre bryllupper. Der bliver de simpelthen kørt op, og så bliver dørene lukket, og så kommer man efter en time, og så skal der helst være blod på lagnet, hvilket der ikke var nogen speciel grund til det. Det var der sjældent... Det fandt man andre løsninger på. Men, men, men, men. Hvorom alting er så, så var det ligesom sådan det skulle være. Men det var det altså ikke her. Der blev det lagt rituelt, og så bliver de så taget op og sendt op i seng bagefter. Og så er der så en bryllupsnat.

Julie Ralund: Jeg synes jo, at de fleste bryllupper jeg har været til af de fine slags, der er jo hvis det skal være rigtig fint, så er der nogen der lige har lavet et lille bitte fyrværkeri.

Asser Amdissen: Ja det gør man også her, og det er jo. Den store bilag er berømt for sin fyrværkeri, og Christian den fjerdes fyrmester er den fornemste i Europa. Problemet er bare, at selv om at han bruger alt for mange penge på det, så er det her altså lidt at spare ting, for han har ikke nogen penge, han er nødt til at låne det hele, hvilket sådan set gældsætter os i nogle år fremover. Men, men, men,

men. For ligesom at få tingene... altså krudt har man sgu masser af for man har krigsskib i havnen, og at det er ikke noget bøvl, men det der er det dyre, det papir man bruger papir til at lave de raketter af og det andet. Og der er det Christian 4. han siger, nå men hvad faen, så han tager simpelthen det der er Det Kongelige Bibliotek, og så sætter man giver man det til fyrmester og så bliver man laver man ellers raketter af det. Og de fleste har nok i folkeskolen blevet stiftet bekendtskab med Saxo Grammaticus. Den første den. Den kender vi kun fra en afskrift, fordi originalen blev futtet af ved det her den bryllup sammen med en masse andre middelalderlige håndskrifter, fordi Christian den Fjerde dybest set synes, det er bog pjat, det var noget. Man kan godt forestille sig, at professorerne på Københavns Universitet de har nok været... De har haft en lille smule ticks ved tanken om, at det var Christian den Fjerde fyrmester, der foretog udvælgelsen af, hvad for nogle middelalderlige håndskrifter, der skulle overleve, hvad for nogle der skulle brændes. Men, men, men, det har været sådan.

Julie Ralund: Wauw!

Thomas Klinkby: [novre], ja det ser flot ud. Der har jo ikke været naturligvis den samme lysforurening som i dag, så man har kunne se fyrværkeri meget klart, medmindre det været tåget og overskyet selvfølgelig.

Julie Ralund: Jeg tror ikke jeg har kunnet se noget.

Asser Amdissen: Vi har sandsynligvis også været rædselsslagne ved tanken om, at der var noget af det der der sat ild til. Altså København brænder for et godt ord på det her tidspunkt, så. Så der er jo ikke rigtig noget brandvæsen, og det er sådan det er... High risk. Når man når man gør noget.

Thomas Klinkby: Er det også her, hvor festen slutter eller kulminerer? Hvad gør vi her så som gæster, nu hvor brudeparret er ført op til til køjs?

Asser Amdissen: Vi stavrer hjemad nu. Nu er det ved at være tid. Vi har siddet og hammerdrukket i seks timer, bliver fuld inden vi går.

Thomas Klinkby: Hvor meget har vi drukket, tror du?

Asser Amdissen: Det er svært at vide i genstands... men jeg ved oppe i 1700-tallet der siger man at, man regnede tre flasker rødvin per kvinde.

Julie Ralund: Nej!

Asser Amdissen: Til sådan noget og lidt mere til mændene. Vi ved, at det øl, man drak dengang i Christian Fjerdes Tugt- og Børnehus, der får børnene jo besked om, at de skal drikke mindst tre liter øl om dagen, fordi ellers drikker de vand og dør af det.

Julie Ralund: Men det er helt lavprocents...

Asser Amdissen: Ja, det er det ikke elefantbajere vi har med at gøre det er lidt mere afdæmpet, og det har da også været med vin, når man har blandet ting i det og gjort små ting ved det. Så det har ikke været helt det samme. Til gengæld er der så nok også været noget med snaps og brændevin og den slags ting, man har kunne spæde lidt op med. Jeg tror roligt vi kan gå ud fra, at hvis ellers der var nogen, der havde haft bil, så ville de heller ikke kunne stå den aften altså.

Julie Ralund: Altså jeg vil bare sige, at jeg har da været til en gigantisk fest i dag. Jeg syntes det har været så vildt at høre om det her. Og være til dejlig duftende mad.

Thomas Klinkby: Og det duftede dejligere i dag end det gjorde dengang.

Julie Ralund: Og det smagte os rigtig rigtig deligt.

Thomas Klinkby: Der er stadig noget kogt flæsk tilbage. Det kan være noget natmad til os eller dagen derpå.

Julie Ralund: Jeg skal have noget mere af det der...

Thomas Klinkby: Jeg skal også have fyldt glasset op igen. Ja, det var en spændende fest. Det er historien Christian d. 4. Det er en ekstraordinær begivenhed. Vi er blevet fuld og fede.

Asser Amdissen: Ja.

Thomas Klinkby: Tak for festen.

Asser Amdissen: Velbekomme.

Thomas Klinkby: Serien Alletiders Fest er blevet til med støtte fra William Demant Fonden og produceret af Buddy Buddy for Nationalmuseets mediehus, Vores tid. Det er Gustav Niepoort, der har lavet lyd og musik. Troels Donnerborg er vores redaktør.

Vores Tid – Nationalmuseets Mediehus

Alletiders Fest S1E10: Den dyreste fest i Danmarkshistorien

Produceret af Buddy Buddy for Vores Tid